

СӨЗ ТАПҚАНҒА
ҚОЛҚА ЖОК

Г 2010
2421к

СӨЗ ТАПҚАНҒА ҚОЛҚА ЖОҚ

КҮЛДІРГІ ӘНГІМЕЛЕР,
ШЕШЕНДІК СӨЗДЕР,
ТОЛҒАУ-ТЕРМЕЛЕР

Алматы
«Жазушы»
1988

МАЗМҰНЫ

Сөз тапқанға қолқа жоқ

(Құрастырған Айсұлу Бейсенғалиева)

Көңілашар	11
Жириенше шешен	12
Төле бидің төрінде	13
Қазып айтқан Қазыбек	14
Тіленші мен Жәнібек	15
Байдалы шешен	16
Сырым әңгімелері	17
Шал ақынның шалымы	18
Абыл мен Балдай қыз	19
Орақ ақын мен Абылдың қызбен келтір- ғысы	20
Абыл ақын мен сушы қыздар	21
Махамбеттің тапқырлығы	22
Исатайдың Жәңгір ханға айтқаны	23
Қадырбай ақынды қайрау	24
Өткір тілді Өтеміс	25
Өске мен Тәті қыз	26
Шернияз шерткен бірер сыр	27
Шөже ақын	28
Орынбай мен Ерден сұлтан	29
Майлықожа, Мәделі, Құлыншақ	30
Шортанбай мен Сәттібай өзлі	31
Суырылып озған Сүйінбай	32
Бала би	33
Жанқұттының жауабы	34
Тоқсоба бидің тосын сұрағы	35
Сөзбен тосқан Тоқсан би	36
Сағит шешен мен Омар болыс	37
Тезек төре мен Белтірік	38
Тілеміс пен Жидебайдың тілдесуі	39
Нұрым ақын мен Тананың ақындары	40
Біржанның қыздан жеңілуі	41
Қашаған жырау	42
Ыбырай жөніндегі әңгімелерден	43
Базар жырау әңгімелері	44
Ақан сері айтқан	45
Шоқай мен Қазының өзлі	46
Асаубай шешен	47
Байтоқ ақынның лаққа берген батасы	48

Досбол шешен	90
Абай айтыпты	95
Өбүбәкір Кердері	105
Тонтайдың тапқырлығы	107
Шәңгерей ақынның шашуы	110
Құл ақын	110
Наудың дауы	117
Борсан мен Құспаннның қақтығысы	119
Бекмағанбет пен Жаукенің қағысуы	122
Құлжабек пен Мәтімұсаның өзілі	122
Ақын Әлмен қыз	123
«Малындай әкесінің құр-құрлаған»	124
Салқараға базына	125
Ағайындылар	126
Шәйтм мен молда	127
Болыстың билері	128
Байсеркенің айтқаны	129
Кебекбайдың келемежі	130
Қылышбайдың қылықтары	133
Қарадос шешен	136
Барлыбай ханның бір қыздан үш рет же- ңілуі	138
«Мұрныңды әрі тартшы»	139
Жетес шешен	140
Жапалақ шешеннің жауабы	141
Құрмысының Зілғараға айтқаны	142
Жалаңбас батыр мен Сапақтың қағысуы	143
Жауғаштың жоқ іздеуі	144
Қонақ үш түрлі	145
Қопа шешен	145
Қарға ақынның батасы	148
Шешен жігіт	149
Аю ақын	150
Табайдың тапқырлығы	151
Сөзі тоқпақтай	152
Шиырбайдың шайырлығы	153
Малтақан мен Сәпек	154
Төлебай сал туралы	164
Көлденең келген көк атты	168
Жантұрған жайында	171
Қысыр тілді Қыздарбай	173
Жантөре шешен	173
Шомбал бидің шоқ басуы	176
Есболдың батасы	176
Әлпейін мен Ермағамбет шешендер	178

Тайбан мен Мырзанның тайталасы	178
Тұяқ шешен	179
Құрманғазының жауабы	180
Қайта келген Қарабалық	181
«Екі жақтан пара алып»	183
Көбей ақын	184
Ақшолақ пен әйел	185
Мәтжанның мысқылы	186
Әрудің түрікпен Түсіпке қонақ болуы	188
Ыбыр ақын	189
Саудагердің сазайы	191
Исан ақынның батасы	191
Ақсақ Темір мен домбырашы	192
Анасын арқалаған бала	193
Келіні мен атасы	194
Өзгеге күлме	195
Еңбекпен тұрмыс түзе	196
Кісі аттарынан әзіл	197
Сабырсыз ердің сазасы	197
Қыз бен жігіттің жауаптасуы	198
Екі құрдас әзілі	199
Билер мен қойшы	200
Мырза мен қойшы	202
Кімнің бетін аш дейсің?	202
Шымбайға батқан сөз	203
«Құдаша біз келген соң нан илейді»	204
Былғақ тентектің тапқырлығы	205
Соқыр, таз және жалақ	206
Жаны тәтті шал	207
Тауып айтқан келін	207
Ораза күзде, намаз жазда	208
«Әулиенің» сыры	209
Баланың тапқырлығы	210
Бай мен жалшы	211
Жауап тапқан жігіт	212
Әлін білмеген...	213
Мұса мен Бәтжан	214
Ақын Асқар және Мұқан мен әйелі	215
Алуа ақын	216
Құлақайдың мешітке ақша төлеуі	216
Тәуіп пен молда	218
Молда мен бай	219
Әкесі мен баласы	220
Астарлы сөз	220

«Сізді қайдан табайын?»	221
Жөдік пен Елкелді	222
Кім арманда?	222
Қадірдің билігі	223
Көзілдірік	223
Сақалда тұрған ақыл жоқ	224
Суыт шаруа	224
Ұрылар мен байлар	224
Қасқыр мен малшы	226
Есті бала	226
Молда мен бай	227
Мәністің де мәнісі бар	228
Ұрылар мен жалғыз кемпір	230
Үш ұры	231
Жалқау	232
Айырбас	232
«Бірің оң жағыма, бірің сол жағыма жатың- дар»	233
Ерке	234
Тапқыр	234
Қыз бен қойшы	235
«Кей-кейде әйелдің де тілін алған жөн»	236
Тай да ат болар	236
Тәубаға келу	237
Батырдың өсиеті	238
«Мен атымды ешкімге тапсырмаймын»	238
Бай барлық шашынан айырылып тынды	239
«Күндіз балам дейсің, түнде әйел ғып алам дейсің»	239
Шал мен бала	240
«Қыл көпірден қалай өтесіз?»	240
Құрдастар қалжыңы	241
«Тыныштығымда не жұмысың бар?»	241
Қайнағасы мен келіні	242
«Бостанбай түзге отырып па?»	243
Сақау Рахметтің ісі	243
Атың кім?	244
Ишанның айтқаны	245
Мойындау	246
Әуелі құдай алақол	247
Хатшы	248
Қарыз бен парыз	249
Тілекенің өткір тілі	249
Қарымжы	249
«Насыбай табылады»	250

Санды алып жүріп	250
«Қолыңда темір қысқашың»	251
«Той болса...»	252
Себекең ақсақалдың сөзден тосылуы	252
Ахметханның айтқандары	253
Жамбылдың өзілдері	255
Нұрқанның тапқырлығы	257
«Москва көшіп жатыр»	257
Тұрмағамбеттің тапқырлығы	258
«Қысқа айт...»	258
Кенен өзілі	259
Сәкеннің өзілі	261
Ілияс пен Әлиша	261
Екі сұрақ	262
Араша	263
Тайырдың таң қалуы	264
Бұйрық	266
Жүйрік машина	267
Асықпаған жөн	267
Ахмет пен Ғазиза	268
Шәкеннің жауабы	268
Жүйелі сөз, жүйрік ой (Құрастырған Сыздық Әбілғазин)	
Асаубай шешен	271
Шәңкінің батасы	296
Темірғали	297
Тоқсан би	299
Шәріп пен Сақып	308
Дайыр	311
Шоқай шешен	313
Сексенбай шешен сөзі	321
Ізбасты	323
Мүсіреп	327
Шындәулет	329
Досбол би	332
Соқыр абыз	337
Мөңке би	339
Сары Әжібек	340
Қаратай	341
Ағыбай мен Жәуке	342
Асанның Шәуілге айтқаны	342
Алдабек пен Айтбай	343
Ер Жәнібек	346
Шағырай	348
Бөкеш	352

Ақшолақ	354
Қазыбек пен Жазы	355
Құлжабай	356
Айтқожа шешен айтқаны	361
Арықбай	361
Бірімжан	362
Аткелтір	363
Қозғанбек	366
Тілеп тілмар	368
Зілғараның аңсауы	369
Төлебай мен Ерден	370
Құлеке шешен сөздері	372
Шал ақынның шаңырағында	374
Тілеукенің айтқаны	374
Бала билігі	375
Мәмбет	376
Ақан сері	377
Әлі	379
Он жұмбақ	380
Мықан	381
Ешмұқамбет	382
Көбен	383
Наурызбай	384
Қапаш	385
Досбай	385
Досан	386
Қосет батыр	387
Сағымбай	389
Тағай	390
Қайғылы қыз	391
Екі құда	392
Тапқырлық	393
Бәкі	395
Қу жігіт	396
Келіншек пен жігіт	397
Қыз бен жігіт	398
Қыз бен жігіт әзілі	399
Тарғыл сиыр	400
Жорықбай	401
Жүсіп пен Омар	405
Сегізсері	406
Ділдәбек	409
Екі молда	413
Қонақкәде	414
Қосылбай	415

Нұрбай	416
Ақтайлақ би	419
Ұтыш	420
Балкүміс	420
Өске	421
Байбол мен Наурызбай	425
Аққошқар, Өске, Наурызбай	425
Әбубәкір ақынның айтқаны	428
Жөңкел мен Көбек	433
Шалабай	434
Бабақай	436
Күшік тілмар	437
Бекет	439
Жақып	440
Турасын айтқан Тұралы	444
Орынбайдың айтқаны	466
Сейітжан ақын	472
Қожарұлы Байжан	474
Нарымбай	478
Тілеміс	479
Тәйпен	482
Есеналы мен Шынжырбай	483
Мұстафа Байшыұлы айтыпты	485
Майлы мен Күлбаршын	490
Кете мен Тоғанас	492
Дербісалы мен Сақтаған	493
Оңғар жырау мен Оспан	495
Нұржан мен Сапарғали	495
Нұржанның термелері	501
Сапарғали мен Наурызбай	503
Дос көңілі	504
Жемқорлар	513
Құрдастар	513
Сақан айтқан шумақтар	514
Ғибрат	516

Өнер алды — қызыл тіл

(Құрастырған Сейітқали Қарамендин)

Абай мен Байкөкше ақын	521
Есенбай ақын	547
Ақтайлақ би сөздері	556
Біржан сал	557
Жақсыбай шешен	557

Абай мен Асылбек	559
Мұрынбай жырау мен Абай	560
Абайдың әділ билігі	561
Абай мен Сәдір ақын	563
Абай мен Құлжан	565
Тоқсан би мен Құнанбай	565
Абай, Оспан, Есенбай	566
Абай, Байкөкше, Көкбай және Қуанышбай	567
ақындар	568
Абай мен Байқұлақ шешен	569
Көңіл айту	569
Шөже ақын	569
Тұрмағамбет ақын	570
Көбей шешен сөздері	571
Көкбай мен Әріп	574
Кемпірбай ақын	576
Бұқар жырау	578
Торайғыр шешен сөздері	579
Нұржан шешен сөздері	580
Сараңның сазайы	580
Әлпейін шешен мен Ермағамбет	581
Үсен ақын	582
Шорманның көңіл айтуы	583
Бүрлібай шешен	583
Сабалдың жауабы	584
Алшынбай мен Балта ақын	585
Құсайын ақын сөздері	587
Қаумен ақын	588
Османқұл ақын	589
Мамық қыз бен молда Мұса	590
Қиғыр тілді Қылышбай	592
Жақсы сөз — жарым ырыс	595
Түсініктер	598